

Здоров'язбережувальна складова у формуванні безпеки життєдіяльності

Кондрацька Г.Д.

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

Анотації. В сучасному суспільстві проблему безпеки життєдіяльності дітей достатньо чітко окреслюють усі засоби масової інформації. Сучасна школа несе відповідальність за формування дитини. Концепція школи розкриває зміст здоров'язбережувальних технологій для формування здорової дитини. Однак недостатньо наголошується, що здоров'язбережувальні технології є першим кроком до формування безпеки життєдіяльності дитини. Для вирішення завдання освіти необхідний комплексний підхід до використання здоров'язбережувальних технологій для безпеки життєдіяльності. Аналіз освітніх програм, дозволяє чітко зрозуміти, що майбутні учителі фізичної культури володіють відповідними компетентностями для формування безпеки життєдіяльності школярів. Система підготовки фахівців фізичної культури, дає можливість по кроково формувати знання студентів з фізичного, інтелектуального, духовного розвитку, що впливає на здоров'язбережувальну складову освітнього процесу. Використання системного, функціонального, інформаційного, комунікативного, аксіологічного та інтегрованого підходів та комплексу принципів: об'єктивності, конкретності, науковості, діалектичності, детермінізму, професійного спрямування є достатньо вагомим кроком у поглибленні знань майбутніх учителів фізичної культури у вивченні здоров'язбережувальних технологій для формуванні безпеки життєдіяльності школярів.

Ключові слова:

здоров'язбережувальна складова, безпека життєдіяльності, вітчизняний досвід

Кондрацкая Г.Д.

Здоровьесохраняющая составляющая в формировании безопасности жизнедеятельности. В современном обществе проблема безопасности жизнедеятельности детей достаточно четко определяют все средства массовой информации. Современная школа несет ответственность за формирование ребенка. Концепция школы раскрывает содержание здоровьезбережувальных технологий для формирования здорового ребенка. Однако недостаточно отмечается, что здоровьезбережувальные технологии являются первым шагом к формированию безопасности жизнедеятельности ребенка. Для решения задачи образования необходим комплексный подход к использованию здоровьезбережувальных технологий безопасности жизнедеятельности. Анализ образовательных программ, позволяет понять, что будущие учителя физической культуры обладают соответствующими компетенциями для формирования безопасности жизнедеятельности школьников. Система подготовки специалистов физической культуры, дает возможность по шаговой формировать знания студентов по физическому, интеллектуальному, духовному развитию, влияющим на здоровьезбережувальную составляющую образовательного процесса. Использование системного, функционального, информационного, коммуникативного, аксиологического и интегрированного подходов и комплекса принципов: объективности, конкретности, научности, диалектичности, детерминизма, профессионального направления достаточно весомым шагом в углублении знаний будущих учителей физической культуры в изучении здоровьезбережувальных технологий для формирования безопасности жизнедеятельности школьников.

здоровьесохраняющая составляющая, безопасность жизнедеятельности, отечественный опыт

Kondratska G.D. Health and safety composition in formation of life safety.

In today's society, the problem of the safety of children's lives is clearly defined by all media. The modern school is responsible for the formation of the child. The concept of the school reveals the content of health-saving technologies for the formation of a healthy child. However, it is insufficiently emphasized that health-saving technologies are the first step towards the formation of the safety of the child's life. To solve the problem of education, an integrated approach to the use of health-saving technologies for the safety of life is required. The analysis of educational programs, makes it possible to clearly understand that future teachers of physical culture have the appropriate competencies to form the safety of pupils' life skills. The system of training specialists in physical education, provides the opportunity to gradually form students' knowledge of physical, intellectual, spiritual development, which affects the healthcare-saving component of the educational process. The use of systemic, functional, informational, communicative, axiological and integrated approaches and a set of principles: objectivity, concreteness, scientific, dialectic, determinism, professional orientation is a rather significant step in the in-depth knowledge of future teachers of physical culture in the study of healthcare-saving technologies for formation safety of pupils' lives.

health-saving component, life safety, domestic experience.

Вступ.

Здоров'я збережувальні технології на думку вітчизняних та зарубіжних науковців Л. Антонюк [1], М. Безруких[2], К. Смирнов[2], Н. Яковець [10] показують, що основи безпеки життєдіяльності молодій людині потрібно закладати за допомогою освітніх ресурсів.

Деякі вчені пропонують виокремити поняття здоров'яформуючі виховні технології розуміючи під ним психолого-педагогічні технології, програми, методи спрямовані на виховання у студентів культури здоров'я, мотивації для ведення здорового способу життя і відношення до свого здоров'я як найвищої цінності [5].

Інші науковці під здоров'язберігаючими технологіями розуміють: аналіз усіх сприятливих умов навчання (відсутність стресових ситуацій, адекватність вимог, методик навчання та виховання); оптимальну організацію навчального процесу (відповідно до вікових, статевих, індивідуальних особливостей та гігієнічних норм); повноцінний та раціонально організований руховий режим [4].

Проблема визначення оптимальних умов для формування знань з безпеки життєдіяльності людини в суспільстві приводить до аналізу уже досліджених існуючих здоров'язберігаючих технологій, що дає можливість виокремити такі типи, а саме оздоровчі технології – сприяють зміцненню фізичного здоров'я, підвищенню потенціалу здоров'я через фізичну підготовку, фізіотерапію, аромотерапію, загартування, гімнастику, масаж, фітотерапію, музичну терапію; технології навчання здоров'ю – гігієнічне навчання, вироблення життєвих навичок через керування емоціями, вирішення конфліктів, профілактику травматизму та зловживання психоактивними речовинами, статеve виховання; виховання культури здоров'я через виховання особистісних якостей, які спрямовані на збереження та зміцнення здоров'я, посилення мотивації наведення здорового способу життя, підвищення відповідальності за особисте здоров'я, здоров'я оточуючих [7-9].

Щоб запобігти цьому, потрібен достатньо компетентний педагог, який зуміє сформулювати за допомогою здоров'язберігаючих технологій безпеку життєдіяльності в суспільстві.

Мета дослідження – розкрити значення здоров'я збережувальної складової у формуванні компетентності студентів з безпеки життєдіяльності.

Матеріали та методи.

Для проведення дослідження у якості методичного апарату використовували аналіз, проектування, моделювання, опитування,

спостереження, узагальнення педагогічного досвіду фахівців.

Методи системного, функціонального, інформаційного, комунікативного, аксіологічного та інтегрованого підходів та комплекс принципів: об'єктивності, конкретності, науковості, діалектичності, детермінізму, професійного спрямування.

У результаті аналізу світових інформаційних ресурсів встановлено, що за статистичними даними перше місце серед причин дитячого травматизму в Україні посідають побутові ураження, друге – вуличні, далі – шкільний травматизм, спортивний, а завершують дорожньо-транспортні пригоди [5].

Саме тому на педагогічні навчальні заклади покладено відповідальність за здійснення цілеспрямованої підготовки майбутніх педагогів до ціннісного ставлення до власного здоров'я, формування вміння оцінювати та адекватно реагувати на ризики для життя та здоров'я свого і оточуючих.

Підготовка майбутніх фахівців до роботи з дітьми в новій Українській школі потребує від кожного керівника та педагога навчального закладу ґрунтовних знань з охорони здоров'я та безпеки життєдіяльності. Успішне формування здоров'язбережувальних знань усіх учасників освітнього процесу залежить від планомірної систематичної роботи всього освітнього простору держави. На сучасному етапі розвитку суспільства щодо вирішення питань у розв'язанні проблем охорони здоров'я та безпеки життєдіяльності з реалізації здоров'язберігаючих технологій в загальноосвітніх та вищих навчальних закладах завжди було гострою проблемою сучасного динамічного суспільства.

Результати.

Дослідження проведенні вітчизняними науковцями дають підстави розглядати основи безпеки життєдіяльності й охорони здоров'я через систематичність, інформаційність і комунікативність у впровадженні здоров'язберігаючих технологій в шкільній освіті.

У загальноосвітніх навчальних закладах система забезпечення збереження здоров'я та безпеки життєдіяльності відбувається через функціональний підхід шкільних заходів та предметів. Тому, нами використано методи опитування для визначення стану готовності школярів до використання здоров'язбережувальних технологій для безпеки життєдіяльності в суспільстві.

В опитуванні брали участь учні 6-7 класів; 9-11 класів. Основними питаннями були; ставлення до власного здоров'я, ставлення до здоров'я оточуючих, використання здоров'я зберігаючи

технологій, значення здоров'я для безпеки життєдіяльності в суспільстві, фізична культура і культура людини для безпеки життя в суспільстві.

Результати опитування різняться таким чином: 35 % учнів 6-7 класів використовують здоров'язберігаючих технології за порадами учителів і батьків, 25 % мають потребу у знаннях про здоров'язберігаючі технології і 40 % дітей не знають як вирішити власні щоденні проблеми.

Результати опитування змінюються в старшій школі, а саме: тільки 17% учнів 9-11 класів використовують здоров'язберігаючі технології; 43 % учнів шукають мотивацію для використання здоров'я зберігаючи технології, 40 % - очікують, що їх життєві проблеми розв'яже досвід від подальшого навчання.

Тому залишається нерозв'язаною проблема застосування здоров'я зберігаючих технологій для безпеки життєдіяльності дітей в суспільстві.

В результаті наукового пошуку було задіяно такі принципи як об'єктивності, конкретності, науковості, діалектичності, детермінізму, що дало можливість з'ясувати: основним завданням закладів освіти є створення освітнього середовища для розвитку здорової дитини, формування в учнів свідомого ставлення до свого життя, оволодіння навичками здорового способу життя. Занепокоєння викликає стан здоров'я підростаючого покоління, що характеризується такими особливостями, як: зростання хронічної захворюваності, інвалідності; порушення становлення репродуктивної системи; відхилення психічного здоров'я. Невміння діяти в екстремальних ситуаціях та надавати елементарну допомогу, недостатність практичних занять шкільного курсу з основ безпеки життєдіяльності призводить до того, що гинуть діти і підлітки.

Узагальнюючи педагогічні дослідження фахівців слід розробити відповідно до «Положення про організацію роботи з охорони праці, безпеки життєдіяльності учасників освітнього процесу в установах і навчальних закладах», затвердженого Наказом Міністерства освіти і науки України від 20.11.2006 р. за № 782 та з метою забезпечення безпечних та нешкідливих умов режиму роботи, збереження життя і здоров'я дітей такі заходи: організаційні; навчально-консультативні або профілактичні; контролюючі; підсумкові [6].

Дискусія.

Обговорюючи безпеку життєдіяльності школярів та студентів не слід забувати і про здоровий спосіб життя. Здоровий спосіб життя – це відсутність чинників ризику, які можуть шкідливо вплинути на здоров'я.

Проектування процесу підготовки майбутніх учителів фізичної культури до вивчення здоров'язберігаючих технологій дає можливість проаналізувати такі нормативні документи, а саме: освітньо-професійну програму підготовки бакалаврів та навчальні плани з напрямку підготовки (Середня освіта «Фізична культура»).

В основі моделювання процесу підготовки майбутніх фахівців-педагогів належну увагу було звернуто на основні критерії мотивації здорового способу життя: усвідомлення потреби здорового способу життя кожним студентом; самовизначення асоціальному середовищі та у виборі професії педагогічного працівника; виховання свідомого та відповідального ставлення до власного здоров'я; формування знань і навичок здорового способу життя; створення доброзичливих взаємин у колективі.

За результатами опитування студентів 1-2 курсів галузі знань (Середня освіта) «Фізична культура», «Здоров'я людини»; «Фізична терапія» було з'ясовано рівень усвідомлених мотивів і потреб.

Установлено, що в молоді немає єдиного, а тим більше наукового розуміння сутності здоров'я і здорового способу життя для безпеки життєдіяльності в суспільстві. На нашу думку основними чинниками, що може забезпечити постійну мотивацію молоді до використання здоров'язберігаючих технологій є знання природних ресурсів їх позитивні і негативні впливи; соціально-суспільні відносини людини і природи; суспільно-економічні відносини в суспільстві; аксіологічно-культурологічний підхід до вивчення спортивно-прикладних дисциплін.

Моделювання навчальних планів відповідно до завдань майбутньої професії. Принцип професійного спрямування дає можливість зробити варіативну частину навчального плану за такими критеріями: визначення чіткого завдання фахових дисциплін; формування механізму пріоритетності життєвих цінностей (культура, здоров'я, потреба, любов, краса, успіх, імідж); вміння визначити етапність у життєдіяльності; навички самовдосконалення, самокритики і самооцінки, впевненість у власних діях.

Серед змісту дисциплін, рекомендується по – кроково формувати залишок знань.

Перший крок – знання із лекційного матеріалу.

Другий крок – знання із самостійного вивчення матеріалу.

Третій крок – вміння оперувати матеріалом у визначених ситуаціях (умовах).

Четвертий крок – вміння оперувати матеріалом у запропонованих ситуаціях (умовах).

П'ятий крок – вміння використати знання і вміння у власному проєкті.

Шостий крок – залишок знань і вмінь для створення власного незалежного професійного іміджу.

Робота із студентами дає підстави стверджувати, що для молодих людей характерні односторонні погляди. Більшість з них не володіють необхідними компетентностями щодо формування здорового способу життя дитини для безпеки життєдіяльності в суспільстві.

Домінуючі мотиви молоді до систематичних занять фізичною культурою і спортом:

- вдосконалення стану здоров'я;
- досягнення впевненості у своїх можливостях;
- розвиток спортивної обдарованості;
- вдосконалення конституційних особливостей тіла, статури; етичні та естетичні параметри, компоненти фізичної культури і спорту;
- активна форма відпочинку;
- випробовування своїх можливостей в екстремальних умовах.

Результатом формування у майбутніх учителів фізичної культури компетентностей знань про здоров'язбережувальні технології є інтегрований підхід до освітніх програм їх підготовки.

Литература

1. Антонюк Л. В. Формування здоров'язбережувального середовища в навчальному закладі / Л.В. Антонюк // Основи здоров'я. – 2014. – № 4. – С. 6-8
2. Бондарь С.О. Актуальні аспекти охорони здоров'я у навчальних закладах С.О. Бондарь // Сімейна медицина – 2016. - №2 (64), С. 31 – 38.
3. Зражевський С. Актуальні проблеми безпеки життєдіяльності дітей та молоді на сучасному етапі розвитку суспільства / С. Зражевський // Безпека життєдіяльності. – 2014. – № 12. – С. 11–13.
4. Ільїна В.М., Добрянський В.І. Психологічні аспекти забезпечення якості вивчення питань цивільного захисту та безпеки життєдіяльності в системі вищої освіти / В.М. Ільїна, В.І. Добрянський // Безпека життєдіяльності. – 2014. – № 3. – С. 14-16.

Пропонується у системі підготовки майбутніх фахівців враховувати принципи діалектичності, для визначенні основних суперечностей у професійній підготовці, подолання яких сприятиме якості освіти у ВНЗ. Саме на основі принципу детермінізму уможливорюється виявлення причинного взаємозв'язку між професійною підготовкою та потребою суспільства у фізичній готовності до безпеки життєдіяльності. Шляхом визначення причинно-наслідкових зв'язків виявляються нові напрями, що сприяють розвитку нових моделей навчального процесу та вдосконаленню професійно підготовки студентів у ВНЗ. Пізнання причин – один із найглибших і фундаментальних рівнів руху дослідницької думки.

Висновки.

Рекомендується враховувати причинно-наслідкові зв'язки між інноваційною системою підготовки майбутніх фахівців фізичної культури та можливостями й дієвістю навчально-методичного забезпечення використовувалися об'єктивність (професійної освіти), необхідність (удосконалення підготовки майбутніх фахівців і використання на сучасному етапі розвитку суспільства інноваційних підходів,

Переваги запропонованих підходів для освітнього процесу полягають у неперервності системи освіти (у часі та просторі, що потребує організації цілісного процесу під час навчання у ВНЗ та самовдосконалення у професійній діяльності).

References

1. Antoniuk L.V. (2014) Formuvannia zdoroviazberezhuvalnoho seredovyscha v navchalnomu zakladi [Formuvannia zdoroviazberezhuvalnoho seredovyscha v navchalnomu zakladi] Osnovy zdorovia, 4, 6 – 8.
2. Bondar S.O. (2016) Aktualni aspekty okhorony zdorovia u navchalnykh zakladakh [Aktualni aspekty okhorony zdorovia u navchalnykh zakladakh] Simeina medytsyna, 2 (64), 31 – 38.
3. Zrazhevskiy S. (2014) Aktualni problemy bezpeky zhyttiediialnosti ditei ta molodi na suchasnomu etapi rozvytku suspilstva [Aktualni problemy bezpeky zhyttiediialnosti ditei ta molodi na suchasnomu etapi rozvytku suspilstva] Bezpeka zhyttiediialnosti, 12, 11–13.
4. Ilyina V.M., Dobrianskyi V.I. (2014) Psykholohichni aspekty zabezpechennia yakosti vyvchennia pytan tsyvilnoho zakhystu ta bezpeky zhyttiediialnosti v systemi vyshchoi osvity [Psykhologichni aspekty zabezpechennia yakosti vyvchennia pytan tsyvilnoho zakhystu ta bezpeky zhyttiediialnosti v systemi vyshchoi osvity] Bezpeka zhyttiediialnosti, 3, 14-16.

5. Мартенко О. Інформаційні навчально-виховні ресурси як чинник формування безпечного освітнього середовища / О. Мартенко // Безпека життєдіяльності. – 2014. – № 6. – С. 14–15.
6. Наказ Міністерства освіти і науки України від 20.11.2006 № 782 «Про затвердження змін до Положення про організацію роботи з охорони праці учасників навчально-виховного процесу в усі тановах і закладах освіти». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z129706>
7. Нікітчина С.О. Формування соціального, фізичного і духовного здоров'я української молоді засобами етновиховання і громадської соціалізації / С.О. Нікітчина // Безпека життєдіяльності. – 2011. – № 7. – С. 11–14. 13.
8. Одинець В.В. Презентація навчально-методичного супроводу передового досвіду з охорони здоров'я та безпека життєдіяльності Переяслав-Хмельницької загальноосвітньої школи І–ІІІ ступенів № 2 / В.В. Одинець // Безпека життєдіяльності. – 2013. – № 12. – С. 20–23.
9. Шахненко В.І. Тенденції погіршення здоров'я учнів: точка зору / В.І. Шахненко, І.В. Котенко, С.І. Седіна, Л.І. Ланяк, М.П. Сидір // Основи здоров'я. – 2014. – № 1. – С. 27–30.
10. Яковець Н. Життя та безпека дітей – головний напрямок діяльності навчальних закладів / Н. Яковець // Безпека життєдіяльності. – 2015. – № 4. – С. 12.
5. Martenko O. (2014) Informatsiini navchalno-vykhovni resursy yak chynnyk formuvannia bezpechnoho osvitnoho seredovyscha [Informatsiini navchalno-vykhovni resursy yak chynnyk formuvannia bezpechnoho osvitnoho seredovyscha] Bezpeka zhyttiediialnosti, 6, 14–15.
6. Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid (20.11.2006) № 782 «Pro zatverdzhennia zmin do Polozhennia pro orhanizatsiiu roboty z okhorony pratsi uchashnykiv navchalno-vykhovnoho protsesu v usi tanovakh i zakladakh osvity». [«Pro zatverdzhennia zmin do Polozhennia pro orhanizatsiiu roboty z okhorony pratsi uchashnykiv navchalno-vykhovnoho protsesu v usi tanovakh i zakladakh osvity»]. – Rezhym dostupu: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z129706>
7. Nikitchyna S.O. (2011) Formuvannia sotsialnoho, fizychnoho i dukhovnoho zdorovia ukrainskoi molodi zasobamy etnovykhovannia i hromadskoi sotsializatsii [Formuvannia sotsialnoho, fizychnoho i dukhovnoho zdorovia ukrainskoi molodi zasobamy etnovykhovannia i hromadskoi sotsializatsii] Bezpeka zhyttiediialnosti, 7, 11–14.
8. Odynets V.V. (2013) Prezentatsiia navchalno-metodychnoho suprovoduпередovoho dosvidu z okhorony zdorovia ta bezpeka zhyttiediialnosti Pereiaslav-Khmelnytskoi zahalnoosvitnoi shkoly I–III stupeniv 2 [Prezentatsiia navchalno-metodychnoho suprovoduпередovoho dosvidu z okhorony zdorovia ta bezpeka zhyttiediialnosti Pereiaslav-Khmelnytskoi zahalnoosvitnoi shkoly I–III stupeniv № 2] Bezpeka zhyttiediialnosti, 12, 20–23.
9. Shakhnenko V.I., Kotenko I.V., Sedina S.I., Laniak L.I., Sydir M.P. (2014) Tendentsii pohirshennia zdorovia uchniv: tochka zoru [Tendentsii pohirshennia zdorovia uchniv: tochka zoru] Osnovy zdorovia, 1, 27–30.
10. Yakovets N. (2015) Zhyttia ta bezpeka ditei – holovnyi napriamok diialnosti navchalnykh zakladiv [Zhyttia ta bezpeka ditei – holovnyi napriamok diialnosti navchalnykh zakladiv] Bezpeka zhyttiediialnosti, 4, 12.

Інформація об авторе

Кондрацька Г.Д.

д. пед. наук, доцент, завідувач кафедри спортивних дисциплін і туризму;
<https://orcid.org/0000-0001-8856-1125>;
kondrgala73@gmail.com;
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка;
вул. І. Франка 24, обл. Львівська, м. Дрогобич. 82100, Україна

Information about author

Kondratska Galina Dmitrivna

<https://orcid.org/0000-0001-8856-1125>;
kondrgala73@gmail.com;
Drohobych State Pedagogical University named after Ivan Franko;
St. I. Franko 24, region Lviv, city of Drohobych. 82100, Ukraine

Принята в редакцію 17.10.2017

Received: 17.10.2017